

بررسی شیوع افکار خودکشی و عوامل مرتبط با آن در دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی کردستان

سیده نگار میرزایی^۱، نرگس شمس‌علیزاده^۲

۱. پزشک عمومی، دانشگاه علوم پزشکی کردستان، سنندج، ایران

۲. استادیار گروه روانپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی کردستان، سنندج، ایران، مؤلف مسئول تلفن ثابت: ۰۲۵-۶۶۶۰۰۸۷۱، nshamsalizadeh@yahoo.com

چکیده

زمینه و هدف: خودکشی سومین علت شایع مرگ و میر در سنین ۱۵ تا ۴۴ سال می باشد. دانشجویان پزشکی یکی از گروه‌های در معرض خطر می باشند و افکار خودکشی یک عامل پیشگویی کننده مهم برای اقدام به خودکشی و تکمیل آن است. هدف این مطالعه تعیین شیوع افکار خودکشی و عوامل مرتبط با آن در دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی کردستان است.

مواد و روش‌ها: در یک مطالعه توصیفی-تحلیلی، ۴۵۲ دانشجوی رشته‌های مختلف دانشگاه علوم پزشکی کردستان به روش تصادفی-طبقه‌ای انتخاب شدند. با استفاده از پرسشنامه افکار خودکشی بک (BSSI) میزان این افکار تعیین گردید، داده‌ها با استفاده از تست‌های آماری X^2 و رگرسیون لجستیک تحلیل شد. در این مطالعه $p < 0/05$ معنی‌دار تلقی گردید.

یافته‌ها: ۳۴/۳ درصد دانشجویان پسر و ۶۵/۷ درصد دختر با میانگین سنی $21/16 \pm 2/41$ سال بودند. در کل ۳۲/۷ درصد دانشجویان دارای افکار خودکشی کم تا شدید بودند. این میزان در دانشجویان پزشکی ۴۲/۷ درصد بود. بین رشته تحصیلی، محل سکونت، انجام فرائض دینی و سابقه اقدام به خودکشی و میزان افکار خودکشی با ($p < 0/01$)، ارتباط معنی‌داری مشاهده گردید.

نتیجه‌گیری: این مطالعه نشان داد افکار خودکشی در بین دانشجویان از شیوع بالایی برخوردار است و با توجه به این میزان شیوع توصیه می شود این مقوله توسط مسئولین دانشگاه به عنوان اولویت در نظر گرفته شده و اقدامات لازم در زمینه پیشگیری از خودکشی صورت پذیرد.

کلمات کلیدی: افکار خودکشی، شیوع، عوامل مرتبط، رشته تحصیلی، دانشجویان، علوم پزشکی

وصول مقاله: ۹۰/۱۱/۱۹ اصلاحیه نهایی: ۹۱/۳/۲۵ پذیرش: ۹۱/۵/۱۹

مقدمه

از نیمی از کشورهای جهان آماری وجود ندارد (۳). در آمریکا از هر ۶ جوان یک نفر در طی زندگی‌اش به خودکشی فکر کرده و ۵/۵ درصد اقدام به خودکشی کرده‌اند (۴). از طرفی، مرگ در اثر خودکشی یک خطر شغلی عمده برای پزشکان به شمار می رود و افزایش این خطر ممکن است در طی تحصیل در دانشگاه آغاز شود (۵). موسوی و همکاران در مطالعه‌ای در دانشگاه‌های شهر اصفهان (علوم پزشکی اصفهان، صنعتی اصفهان و اصفهان) نشان دادند که ۲۶ درصد دانشجویان دارای افکار خودکشی

خودکشی یکی از معضلات بهداشت روان است، بر اساس آمار WHO، خودکشی سومین علت شایع مرگ و میر در سنین ۱۵ تا ۴۴ سال می باشد (۱). هر ساله یک میلیون نفر بر اثر خودکشی می میرند (۲). میزان خودکشی در طی ۵۰ سال اخیر سیر صعودی داشته است و پیش بینی می شود که به ۱/۵۳ میلیون نفر در سال ۲۰۲۰ برسد. هر چند مقوله خودکشی در کشورهای توسعه یافته مورد توجه بیشتری واقع شده است ولی در کشورهای در حال توسعه مورد بی توجهی قرار گرفته و در مورد وضعیت خودکشی در بیش

سپس با لیست نمودن اسامی کلیه دانشجویان هر دانشکده، به روش نمونه‌گیری تصادفی - ساده تعداد دانشجوی مورد نیاز انتخاب گردید. به منظور گردآوری داده‌ها از روش پرسشنامه کتبی استفاده شد و ابزار مورد استفاده پرسشنامه‌ای بود که حاوی اطلاعات دموگرافیک شامل: سن، جنس، رشته تحصیلی، تاهل، محل سکونت، اعتقادات مذهبی، انجام فرایض دینی، سابقه درمان روانپزشکی و سابقه اقدام به خودکشی بود. در انتها در یک سوال باز پاسخ، در خصوص مهمترین دلیل ناراضی‌تایی از زندگی پرسیده شد. به همراه این پرسشنامه، پرسشنامه استاندارد شده سنجش افکار خودکشی بک (Ideation Suicidal for Scale Beck) BSSI به دانشجویان داده شد. این پرسشنامه یک ابزار خودسنجی ۱۹ سواله است که به منظور سنجش نگرش، افکار و برنامه ریزی برای خودکشی طراحی شده است. در این پرسشنامه ۵ سوال اول به منظور غربالگری، طرح شده است به طوری که اگر دانشجویان به ۵ سؤال اول، نمره صفر دهند فاقد افکار خودکشی هستند. بین نمره ۱ تا ۵ نشان‌دهنده داشتن افکار خودکشی، نمره ۶ تا ۱۹، نشان‌دهنده آمادگی جهت خودکشی و نمره ۲۰ تا ۳۸ نشانگر قصد اقدام به خودکشی می‌باشد. این پرسشنامه یک ابزار معتبر و پایا جهت سنجش افکار خودکشی است که در مطالعه دانتیز و همکاران، همبستگی درونی این آزمون ۰/۸۹ و پایایی بین آزماینده‌ها $I=0/83$ گزارش شده است. همچنین در مطالعه داچر و دارلی اعتبار همزمان این آزمون در مقیاس سنجش خطر خودکشی معادل $I=0/69$ و $p<0/001$ بدست آمده است (۱۰). این پرسشنامه به فارسی نیز ترجمه شده است و روایی هم زمان آن با پرسشنامه سلامت عمومی برابر با ۰/۷۶ و اعتبار آن با استفاده از روش آلفای کرونباخ برابر با ۰/۹۵ به دست آمده است (۱۱).

پرسشنامه در اختیار نمونه‌های مورد مطالعه قرار می‌گرفت و بعد از تکمیل از آنها تحویل گرفته می‌شد. ضمناً برای جلب اعتماد بیشتر جهت ارائه اطلاعات حقیقی به دانشجویان

بوده و سکونت در خوابگاه یکی از عوامل تشدید کننده این افکار بوده است (۶). همچنین طلایی و همکاران در مطالعه‌ای که بر روی دانشجویان رشته پزشکی در دانشگاه علوم پزشکی مشهد انجام شد به این یافته رسیدند که دانشجویان مقاطع ابتدایی پزشکی نسبت به مقاطع بالاتر در معرض خطر بیشتری از لحاظ مشکلات روانشناختی قرار دارند و اضطراب و جسمانی سازی در دانشجویان دختر بطور معنی داری بالاتر از دانشجویان پسر است (۷). Steven J. Garlow و همکاران در مطالعه‌ای بر روی دانشجویان (پزشکی، پرستاری و بهداشت) دانشگاه ایاموری نشان دادند ۱۱/۱ درصد دانشجویان دارای افکار خودکشی در ۴ هفته اخیر و ۱۶/۵ درصد اقدام به خودکشی یا ایزودهای آسیب به خود را در طول زندگی داشته‌اند (۸). از آنجائیکه افکار خودکشی یک عامل پیشگویی کننده مهم برای اقدام به خودکشی و تکمیل آن است (۹)، با بررسی شیوع و شناسایی عوامل زمینه ساز این افکار می‌توان به راهکارهای سودمندی برای جلوگیری از اقدام به خودکشی دست یافت. مطالعه حاضر با بررسی میزان شیوع افکار خودکشی در بین دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی کردستان می‌خواهد در راستای شناسایی وضعیت موجود، این معضل بهداشت روان را مورد توجه بیشتر مسئولین ذیربط قرار دهد.

مواد و روش‌ها

نوع مطالعه توصیفی-تحلیلی می‌باشد که در آن ۴۵۲ نفر از دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی کردستان در سال تحصیلی ۸۹-۹۰ مورد بررسی قرار گرفتند. روش نمونه‌گیری به صورت تصادفی- طبقه‌ای بود که طبقه منظور دانشکده‌ها بودند که به نسبت تعداد دانشجویان هر دانشکده سهمی از نمونه‌ها به آن دانشکده اختصاص یافت. به این ترتیب که دانشکده پزشکی ۱۷۸ نفر، دانشکده پرستاری-مامایی ۱۳۵ نفر، دانشکده بهداشت ۷۴ نفر و دانشکده پیراپزشکی ۶۵ نفر.

اطمینان داده شد که یافته‌ها بصورت کلی ارائه می‌گردد و لزومی به نوشتن نام و نام خانوادگی نبود. داده‌ها وارد محیط نرم افزار SPSS V.16 گردید و با استفاده از آزمون‌های آماری استنباطی مانند X^2 و تست رگرسیون لجستیک، فرضیات تحلیل گردیدند، در این مطالعه $p < 0/05$ معنادار تلقی می‌شد.

یافته‌ها

کل جامعه مورد مطالعه ۴۵۲ نفر بودند، ۶۵/۷ درصد دانشجویان دختر و ۳۴/۳ درصد پسر بودند. ۹۲ درصد مجرد و ۸ درصد متاهل بودند. ۷۱/۵ درصد دانشجویان مقیم خوابگاه بودند. از کل دانشجویان ۹۴ درصد فاقد سابقه درمان روانپزشکی بودند و تنها ۶ درصد سابقه درمان روانپزشکی را داشتند. ۴/۶ درصد سابقه اقدام به خودکشی را ذکر می‌کردند و ۶/۹ درصد فاقد اعتقادات مذهبی بوده‌اند (جدول ۱). حداقل سن دانشجویان ۱۸ سال و حداکثر آن ۳۷ سال با میانگین و انحراف معیار $21/16 \pm 2/41$ سال بوده است. در کل ۶۷/۳ درصد

دانشجویان فاقد افکار خودکشی و ۳۲/۷ درصد از کم تا شدید دارای افکار خودکشی بوده‌اند (جدول ۲). بر اساس یافته‌های به دست آمده رشته تحصیلی، انجام فرائض دینی و سابقه اقدام به خودکشی به ترتیب با $P < 0/01$ ، $P < 0/05$ و $P < 0/001$ با افکار خودکشی ارتباط داشته‌اند (جدول ۳ و ۴)، به طوری که شیوع افکار خودکشی در دانشجویان پزشکی و دانشجویانی که سابقه اقدام به خودکشی داشتند بیشتر و در دانشجویانی که فرائض دینی را انجام می‌دادند کمتر بوده است. همچنین در پرسشنامه در مورد علت نارضایتی دانشجویان از زندگی خود سوال شده بود که ۷۱/۷ درصد دانشجویان به این سوال پاسخ نداده بودند و از بین دانشجویانی که پاسخ دادند ۲۶/۵ درصد مشکلات عاطفی در روابط با جنس مخالف را عامل نارضایتی و ۲۵/۸ درصد نیز مشکلات رشته تحصیلی را مطرح نموده‌اند.

P	دارد		ندارد		افکار خودکشی	
	فراوانی (درصد)		فراوانی (درصد)		ویژگیهای دموگرافیک	
0/635	۵۳	(۳۴/۲)	۱۰۲	(۶۵/۸)	پسر	جنس
	۹۵	(۳۲/۰)	۲۰۲	(۶۸/۰)	دختر	
0/508	۱۳۸	(۳۳/۲)	۲۷۸	(۶۶/۸)	مجرد	تاهل
	۱۰	(۲۷/۸)	۲۶	(۷۲/۲)	متاهل	
0/003	۱۰۶	(۳۲/۸)	۲۱۷	(۶۷/۲)	خوابگاه	محل سکونت
	۱۳	(۶۵/۰)	۷	(۳۵/۰)	منزل فردی	
0/000	۲۹	(۲۶/۶)	۸۰	(۷۳/۴)	زندگی با خانواده	اعتقادات مذهبی
	۱۸	(۵۸/۱)	۱۳	(۴۱/۹)	اعتقاد ندارد	
0/000	۴۱	(۴۸/۲)	۴۴	(۵۱/۸)	کمی اعتقاد دارد	انجام فرائض دینی
	۸۹	(۲۶/۵)	۲۴۷	(۷۳/۵)	کاملاً اعتقاد دارد	
0/000	۳۱	(۵۵/۴)	۲۵	(۴۴/۶)	مرتب انجام نمی‌دهم	سابقه اقدام به خودکشی
	۶۸	(۳۶/۲)	۱۲۰	(۶۳/۸)	گاهی انجام می‌دهم	
0/000	۴۹	(۲۳/۶)	۱۵۹	(۷۶/۴)	کامل انجام می‌دهم	دارد
	۱۸	(۸۵/۷)	۳	(۱۴/۳)	ندارد	
	۱۳۰	(۳۰/۲)	۳۰۱	(۶۹/۸)		

جدول ۱: رابطه ویژگیهای دموگرافیک دانشجویان مورد مطالعه با افکار خودکشی

جدول ۲: توزیع فراوانی افکار خودکشی در بین دانشجویان

وضعیت خودکشی	فراوانی (نفر)	درصد (%)
نداشتن افکار خودکشی	۳۰۴	۶۷/۳
داشتن افکار خودکشی	۷۲	۱۵/۹
آمادگی جهت خودکشی	۶۰	۱۳/۳
قصد اقدام به خودکشی	۱۶	۳/۵
جمع	۴۵۲	۱۰۰/۰

جدول ۳: رابطه رشته تحصیلی با افکار خودکشی در بین دانشجویان

رشته تحصیلی	افکار خودکشی ندارد فراوانی(درصد)	افکار خودکشی دارد فراوانی(درصد)	جمع فراوانی(درصد)
پزشکی	۱۰۲ (۵۷/۳)	۷۶ (۴۲/۷)	۱۷۸ (۱۰۰/۰)
هوشبری+رادیولوژی	۲۷ (۶۱/۴)	۱۷ (۳۸/۶)	۴۴ (۱۰۰/۰)
پرستاری	۶۳ (۷۰/۰)	۲۷ (۳۰/۰)	۹۰ (۱۰۰/۰)
مامایی	۳۸ (۸۴/۴)	۷ (۱۵/۶)	۴۵ (۱۰۰/۰)
اتاق عمل	۱۷ (۸۱/۰)	۴ (۱۹/۰)	۲۱ (۱۰۰/۰)
بهداشت عمومی	۳۳ (۸۴/۶)	۶ (۱۵/۴)	۳۹ (۱۰۰/۰)
بهداشت حرفه ای	۱۴ (۶۳/۶)	۸ (۳۶/۴)	۲۲ (۱۰۰/۰)
بهداشت محیط	۱۰ (۷۶/۹)	۳ (۲۳/۱)	۱۳ (۱۰۰/۰)
جمع	۳۰۴ (۶۷/۳)	۱۴۸ (۳۲/۷)	۴۵۲ (۱۰۰/۰)

p= ۰/۰۰۲

جدول ۴: مدل رگرسیون بررسی عوامل موثر بر افکار خودکشی

P	فاصله اطمینان با ۹۵٪ (OR)		OR	Wald	S.E	B	عوامل
	حداقل	حداکثر					
۰/۰۰۲	۱/۲۲	۱/۰۴۷	۱/۱۳	۹/۶۵	۰/۰۴	۰/۱۲۵	رشته تحصیلی
۰/۵۸۳	۱/۸۲	۰/۷۱۳	۱/۱۴۱	۰/۳۰۲	۰/۲۴	۰/۱۳۲	جنس
۰/۰۷۲	۷/۱۹	۰/۹۱	۲/۵۷	۳/۲۲	۰/۵۲۵	۰/۹۴۳	تاهل
۰/۲۸۷	۱/۴۹	۰/۸۹	۱/۱۵	۱/۱۱۳	۰/۱۳۳	۰/۱۴۱	محل سکونت
۰/۰۸	۲/۲۰	۰/۹۵	۱/۴۵	۳/۰۶۱	۰/۲۱۳	۰/۳۷۳	اعتقاد مذهبی
۰/۰۲	۲/۲۷	۱/۰۷۴	۱/۵۶	۵/۴۳	۰/۱۹۲	۰/۴۴۷	انجام فرائض دینی
۰/۱۷۳	۴/۹۶	۰/۷۵	۱/۹۲	۱/۸۵۸	۰/۴۸۲	۰/۶۵۷	سابقه درمان روانپزشکی
۰/۰۰۰	۴۹/۰۵	۳/۳۰	۱۲/۷۲	۱۳/۶۴	۰/۶۸۹	۲/۵۴	سابقه اقدام به خودکشی

بحث

خودکشی از کم تا شدید داشتند که این درصدی در رشته پزشکی ۴۲/۷ درصد بود. مقایسه این یافته ها در مرحله اول

یافته های مطالعه حاضر نشان داد که ۳۲/۷ درصد دانشجویان مورد بررسی در کل رشته های وابسته به علوم پزشکی افکار

مشهد این میزان در کردستان بیشتر بوده است. از علل این تفاوت می توان به نوع پرسشنامه مورد استفاده در مطالعات اصفهان (۶) و مشهد (۷) اشاره کرد، همچنین تفاوت های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و مدیریتی در سطح دانشگاه ها نیز می تواند در این میزان ها تاثیر گذار باشند. با توجه به اینکه مطالعات انجام شده بر روی دانشجویان دانشگاه های کشور مربوط به سال های قبل بوده تغییر شرایط در طول زمان هم می تواند از علل افزایش شیوع این افکار در میان دانشجویان در نظر گرفته شود.

از دیگر یافته های این مطالعه وجود تفاوت افکار خودکشی بین دانشجویان دختر و پسر بود ($P < 0/01$)، هر چند با استفاده از مدل رگرسیون لجستیک و حذف متغیرهای مخدوش کننده این تفاوت معنادار نبود ولی با بررسی حیطه های خودکشی می توان تفاوتی در آمادگی جهت خودکشی و قصد اقدام به خودکشی در بین دختران و پسران مشاهده کرد، بطوریکه آمادگی جهت خودکشی در دختران ۱۴/۵ درصد ولی قصد اقدام به خودکشی ۱/۳ درصد است در حالیکه آمادگی جهت خودکشی در پسران ۱۱ درصد ولی قصد اقدام به خودکشی ۷/۷ درصد بوده است که نشان می دهد پسران بیشتر تمایل دارند تا افکارشان را عملی کنند. در این خصوص مطالعه Lee و همکاران (۱۰) نشان داده که دانشجویان پسر بیشتر از دختران دارای افکار خودکشی هستند، ولی van der Heijden و همکاران (۱۳) در مطالعه ای که انجام دادند رابطه ای بین جنس و افکار خودکشی را تأیید نکردند، در حالیکه در مطالعه موسوی و همکاران (۶) شیوع افکار خودکشی در پسران بیشتر از دختران بوده ($P < 0/01$). همچنین در مطالعه سمیه محمدی و همکاران (۱۴) که مطالعه ای را بر روی دانشجویان دانشگاه شهید بهشتی در مقطع کارشناسی انجام داده بودند با ($P < 0/05$) بین دختران و پسران دانشجو از نظر افکار خودکشی تفاوت وجود داشته و این افکار در پسران بیشتر بوده است. این یافته های متناقض می تواند نشان دهنده این

با میزان افکار خودکشی ۱۲/۷ درصدی در جمعیت عمومی که در مطالعه ی کاظم ملکوتی و همکاران (۱۲) با عنوان بررسی عوامل پیش بینی کننده اقدام به خودکشی در جمعیت عمومی شهر کرج بدست آمد نشان می دهد که شیوع افکار خودکشی در دانشجویان احتمالا بسیار بیشتر از جمعیت عمومی می باشد، همچنین درصد بالاتر این افکار در دانشجویان پزشکی می تواند مؤکد این نکته باشد که مرگ در اثر خودکشی یک خطر شغلی عمده برای پزشکان به شمار می رود و افزایش این خطر ممکن است در طی تحصیل، در دانشکده پزشکی آغاز شود (۵).

در این راستا طی مطالعه ای که موسوی و همکاران (۶) در سطح دانشگاه های شهر اصفهان انجام دادند، ۲۶ درصد دانشجویان دارای افکار خودکشی بوده و طلایی و همکاران (۷)، نیز با بررسی میزان افکار خودکشی در بین دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی مشهد، شیوع افکار خودکشی را ۱۵/۵ درصد برآورد کردند.

مطالعات خارج از کشور نیز روشنگر این نکته است که میزان افکار خودکشی و بررسی آن یکی از دغدغه های مهم محققان و پژوهشگران در کشورهای توسعه یافته می باشد. در مطالعه دیگری که توسط Hong-Seok Lee و همکاران (۱۰) بررسی دانشجویان کره ای در سال ۲۰۰۸ با عنوان بررسی شیوع و عوامل خطر همراه با افکار خودکشی در بین دانشجویان کره ای انجام شده بود. یافته ها نشان داد که افکار خودکشی در دو هفته اخیر ۹/۸ درصد بوده است. در مطالعه Steven J. Garlow و همکاران (۸)، نیز که در دانشگاه ایمری بر روی دانشجویان انجام شده بود ۱۱/۱ درصد دارای افکار خودکشی و ۱۶/۵ درصد افکار خودکشی را در طول زندگی داشته اند.

مقایسه یافته های مطالعه حاضر با سایر مطالعات نشان می دهد که در کل شیوع افکار خودکشی در بین دانشجویان داخل کشور بیشتر است و در مقایسه شیوع خودکشی در دانشجویان علوم پزشکی کردستان با دانشجویان اصفهان و

میزان افسردگی در دانشجویان رشته بهداشت محیط با ۵۰/۸ درصد افسردگی مشاهده گردید ولی ارتباطی بین رشته تحصیلی و میزان افسردگی تأیید نگردید. همچنین مطالعه امانی فیروز و همکاران (۱۶) با عنوان بررسی شیوع افسردگی در دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اردبیل ۱۳۸۲ نیز نشان داد که ۵۷/۴ درصد دانشجویان دچار افسردگی با درجات مختلف بوده و ۳۸ درصد از آنان دارای افسردگی بالینی بوده‌اند. شیوع افسردگی با ۲۱/۴ درصد در رشته مامایی از سایر رشته‌ها بیشتر بوده ولی از نظر افسردگی کلی رشته تکنسین اتاق عمل بیشترین میزان افسردگی را داشته‌اند. ضمن اینکه بین رشته تحصیلی و شیوع افسردگی ارتباط معناداری مشاهده نگردید. در مطالعه تورج شمشیری نظام و همکاران (۱۷) که با هدف شناخت میزان افسردگی در دانشجویان رشته پزشکی دانشگاه علوم پزشکی ایران انجام شد، ۵۸/۸ درصد از دانشجویان دارای درجات مختلف افسردگی بوده‌اند که ۲۲ درصد آنها دارای افسردگی شدید و خیلی شدید بوده‌اند و بین مقطع تحصیلی و میزان افسردگی رابطه معنادار با (۰/۰۱) $P <$ مشاهده گردید بطوریکه دانشجویان مقطع کارآموزی دارای افسردگی بیشتری بوده‌اند. با مقایسه یافته‌های مطالعه ما با نتایج مطالعات اشاره شده مشخص می‌گردد که با برخی از آنها (۱۴، ۱۵) نتایج متفاوت و با یافته مطالعه شمشیری نظام و همکاران (۱۷) هماهنگی دارد. این تناقضات نشان می‌دهند که میزان افسردگی یا افکار خودکشی در دانشجویان تا حدود زیادی می‌تواند مرتبط با شرایط محیط از ابعاد اقتصادی-اجتماعی، وضعیت دانشگاه‌ها و مدیریت آن و همچنین زمان اجرای مطالعه باشد که فاکتورهای مهمی در تشدید یا کاهش افکار خودکشی می‌توانند باشند.

در این تحقیق مشخص گردید دانشجویانی که فرائض دینی را انجام می‌دهند نسبت به کسانی که انجام نمی‌دهند بطور معناداری، کمتر دارای افکار خودکشی هستند (۰/۰۱) $P <$ که نشان از نقش این عامل در کاهش آمادگی جهت

مجله علمی دانشگاه علوم پزشکی کردستان/ دوره هجدهم / بهار ۱۳۹۲

باشد که افکار خودکشی تا حدود زیادی بستگی به عوامل و شرایط اقتصادی، اجتماعی و روانی افراد دارد تا جنسیت آنها، هر چند اکثر مطالعات افکار خودکشی در پسران را بیشتر تأیید کرده بودند.

در مطالعه حاضر مشخص گردید دانشجویانی که با خانواده خود زندگی می‌کنند و یا بومی هستند افکار خودکشی کمتری نسبت به دانشجویانی که در خوابگاه هستند دارند و کسانی که در خوابگاه هستند میزان افکار خودکشی کمتری نسبت به دانشجویانی که تنها زندگی می‌کنند دارند، این یافته با نتایج مطالعه Lee (۱۰) که ادعا می‌کند دانشجویانی که به تنهایی زندگی می‌کنند به نسبت کسانی که با پدر و مادر خود زندگی می‌کنند در معرض خطر بیشتری نسبت به افکار خودکشی قرار دارند (۰/۰۰۱) $P <$ هماهنگی دارند. همچنین موسوی و همکاران (۶) در مطالعه خود به نتیجه مشابهی دست یافتند که با نتایج مطالعه حاضر هماهنگ است، این یافته‌ها اهمیت داشتن ارتباط با دیگران و حضور در جمع خانواده را به‌خوبی نشان داده است و احتمال دارد این افکار خودکشی در دانشجویانی که تنها زندگی می‌کنند، بدلیل تشدید وضعیت افسردگی در آنها باشد و شاید سیاست بومی‌گزینی بتواند در کاهش افکار خودکشی موثر باشد.

از دیگر یافته‌های مطالعه حاضر ارتباط معنادار رشته تحصیلی با افکار خودکشی بود که با حذف متغیرهای مخدوش کننده نیز در مدل رگرسیون نقش خود را نشان داد (۰/۰۱) $P <$ و مشخص گردید دانشجویان رشته پزشکی نسبت به دانشجویان سایر رشته‌های علوم پزشکی بیشتر در معرض افکار خودکشی و آمادگی جهت خودکشی هستند، که علت آن شاید طولانی بودن مدت تحصیل، اجبار والدین به انتخاب این رشته (عدم علاقه) و مشکل بودن دروس باشد. در مطالعه‌ای که توسط هدی احمدی طهران و همکاران (۱۵) در خصوص بررسی میزان افسردگی در دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی قم انجام داده‌اند، بیشترین

افسردگی و نوع نگرش به مذهب همبستگی معکوس و معناداری ($r=-0/26$, $P<0/001$) مشاهده شده است. در مطالعه دیگری که جلال شاکری و همکاران (۲۱) تحت عنوان بررسی ویژگی شخصیتی، استرس، شیوه های مقابله و نگرش مذهبی در افراد اقدام به خودکشی در مرکز اورژانس کرمانشاه انجام داده بودند، یافته‌ها نشان داده است که نگرش مذهبی اقدام کنندگان به خودکشی با افراد شاهد با $P<0/05$ تفاوت معناداری داشته و اقدام کنندگان به خودکشی نگرش مذهبی ضعیف‌تری داشته‌اند. که این یافته‌ها با نتایج مطالعه ما هماهنگی دارد و نشان می‌دهد که اعتقادات مذهبی می‌تواند در کاهش افسردگی و افکار خودکشی مؤثر باشد. همچنین مشخص گردید که دانشجویانی که سابقه اقدام به خودکشی دارند، بیشتر در معرض اقدام به خودکشی مجدد قرار دارند که این یافته‌ها نیز با مبانی تئوریک علم روانشناسی و تحقیقات انجام شده هماهنگ است (۳).

نتیجه‌گیری

این مطالعه نشان داد افکار خودکشی در بین دانشجویان بویژه دانشجویان پزشکی از شیوع بالایی برخوردار است و با توجه به این میزان شیوع توصیه می‌شود این مقوله توسط مسئولین دانشگاه به عنوان اولویت در نظر گرفته شده و اقدامات لازم در زمینه پیشگیری از خودکشی صورت پذیرد.

تشکر و قدردانی

این مطالعه در قالب طرح پایان نامه پزشکی دکتر سیده نگار میرزایی در سال تحصیلی ۸۹-۹۰ انجام شد. در این راستا از زحمات جناب آقای مهندس ناصر رشادمنش که در آنالیز آماری این مطالعه و همچنین از مسئولین محترم دانشگاه و دانشجویان که در انجام این مطالعه همکاری کردند سپاسگزاریم.

خودکشی و اقدام به خودکشی دارد که می‌تواند بدلیل گناه بودن این عمل در دین اسلام باشد. مطالعه پسکوسولیدو و همکاران (۱۸) که دیدگاه دورکیم را در خصوص خودکشی و مذهب بررسی نموده‌اند نشان داد که تحلیل اثرات مذهب بر نرخ خودکشی در گروه‌های جمعیتی جامعه آمریکا نشان می‌دهد که مذهب همچنان بر نرخ خودکشی تاثیر می‌گذارد و تعدادی از مذاهب تاثیر نسبتاً زیاد و ثابتی بطور مستمر اعمال می‌کنند. همچنین محسن رضائیان و همکاران (۱۹) در یک مقاله مروری عنوان نمودند که در مطالعه‌ای که سازمان بهداشت جهانی در مناطق مختلف دنیا در خصوص بررسی میزان خودکشی و ارتباط آن با وضعیت اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و مذهبی مردم انجام داده‌اند مشخص گردیده که در سال ۲۰۰۰ میلادی مرگ‌های ناشی از خودکشی در بین کل کشورهای دنیا (در کل) سیزدهمین عامل مرگ و در مناطق اروپایی هفتمین عامل مرگ، در کشورهای منطقه مدیترانه شرقی که اکثراً مسلمان هستند بیش و پنجمین و در مناطق آفریقایی چهل و دومین عامل مرگ بوده است و با مقایسه مناطق مختلف مشخص می‌شود که به استثناء آفریقا، در مناطق مسلمان نشین عامل مرگ در رتبه‌های پائین‌تری قرار گرفته است.

در مطالعاتی هم که در ایران در این خصوص انجام شده می‌توان به مطالعه منصور کریم الهی و همکاران (۲۰) که تحت عنوان بررسی ارتباط بین اعتقادات مذهبی و افسردگی در دانشجویان پرستاری دانشگاه علوم پزشکی اردبیل انجام دادند اشاره کرد که یافته‌ها نشان داده‌اند ۷۳/۴۲ درصد از جمعیت مورد مطالعه از سطح اعتقادی بالایی برخوردار بوده و بین افسردگی و اعتقادات مذهبی با $P<0/05$ ارتباط معنادار وجود داشته است، همچنین هدی احمدی طهران و همکاران (۱۵) در مطالعه‌ای با موضوع بررسی همبستگی بین نگرش نسبت به امور مذهبی و افسردگی در دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی قم به این یافته‌ها رسیدند که ۸۲ درصد دانشجویان دارای نگرش مثبت به مذهب بوده و بین

References

1. World Health Organization. Multisite intervention on suicidal behaviours: Superemiss: Protocol of Superemiss. Geneva: WHO; 2010.
2. Grzywa A, Kucmin A, Kucmin T. Suicidi problems epidemiology, factors, motives and prevention. Part I, *Pol Merkur Lekarski* 2009;27:432-6.
3. Murad M K. Suicide prevention and developing countries. *JR Soc Med* 2005; 98: 459-463.
4. Gaynes BN, West SL, Ford CA, Frame P, Klein J, Lohr KN. Screening for suicide risk in adults: a summary of the evidence for the US preventive services. *Ann Intern Med* 2004;140:822-835.
5. Dyrbye LN, Thomas MR, Massie FS, Power DV, Eacker A, Harper W, Durning S. Burnout and suicidal ideation among US medical student. *Arch Suicide Res* 2009;13:230-246.
6. Mousavi Gh, Malekian A, Keykhaei N, Keykhaei F, Mahmoudi M. Relative frequency of suicidal ideation in students of Isfahan universities in 2005. *Hakim* 2008;3:55-59.
7. Talaei A, Toufani H, Hojjat SK, Jami-Alahmadi Z. Effect of familiarizing the patient with the personerl and operating room on the day before surgery for preoperative anxiety. *Medical Journal of Mashad University of Medical Sciences* 2006;92:191-198
8. Garlow SJ, Rosenberg J, Moore JD, Haas AP, Koestner B, Hendin H, and et al. Depression, desperation, and suicidal ideation in college students: results from the American foundation for suicide prevention college screening project at Emory university. *Depression And Anxiety* 2008;25:485-488.
9. Arria AM, O'Grady KE, Caldeira KM, Vincent KB, Wilcox HC, Wish ED. Suicide ideation among college students: a multivariate analysis. *Arch Suicide Res* 2009;13:230-246.
10. Lee HS, Kim S, Choi I, Lee KU. Prevalence and risk factors associated with suicide ideation and attempts in Korean college students. *Psychiatry Investig* 2008;5:86-93.
11. Anisi J, Fathi-Ashtiani A, Soltani Nejad A, Amiri M. Prevalence of suicidal ideation in soldiers and its associated factors. *Journal of Military Medicine* 2006;23:33-41.
12. Malakouti K, Nojoumi M, Posht Mashhadi M, Hakim Shoushtari M, Asgharzadeh Amin S, Boualhari J, and et al. The study of suicidal behaviors rates in the community sample of Karaj city in 2005. *Scientific Journal of Hamadan University of Medical Sciences and Health Services* 2008;15:5-10.
13. van der Heijden F, Dillingh G, Bakker A, Prins J. Suicidal thoughts among medical residents with burnout. *Archives of Suicide Research* 2008;12:344-346.
14. Mohammadi S, IzadPanah Sh, Fazeli-Mehrabadi A, Panaghi L, Ghadiri F. The effects of identity styles on suicidal thoughts among university students. *Journal of Behavioral Sciences* 2011;1:61-67.
15. Ahmari Tehran H, Heydari A, Kachouei A, Moghiseh M, Irani A. The relationship between depression and religious attitudes in students of Qom University of Medical Sciences. *Qom University Of Medical Sciences Journal* 2009;3:51-56.
16. Amani F, Sohrabi B, Sadeghieh S, Mashreghi M. The prevalence of depression among the students of Ardabil University of medical sciences. *Journal of Ardabil University of Medical Sciences* 2004;3:7-11.
17. Shamshiri nezam T, Kafyan Tafti A, Ansari S. Epidemiology of depression in medical students in Iran medical university. *Pajouda Tehran University of Medical Science Research* 2006;1:2-9.
18. Pescosolido B.A, Georgiana Sh. Durkheim. Suicide and religion toward a network theory of suicide. *American Sociological Review* 1989;54:33-48.
19. Rezaeian M, Vazirinezhad R, Tabatabaei Z, Salem Z, Esmaili A, Manshoury A. Suicide In Islamic Faith. *Journal of Rafsanjan University of Medical Sciences* 2008;6:S15-22.

20. Karimallahi M, Agamohammadi M. The relationship between depression and religious attitudes in nursing students in Ardabil Medical University 2000. *Teb and tazkye* 2005;13:62.
21. Shakeri J, Parvizifard AA, Sadeghi Kh.A, Moradi R. Personality traits, stress, coping and religious attitudes among individuals attempting suicide. *Iranian Journal of Psychiatry and Clinical Psychology* 2006;12:244-250.